bewondering. Ook tot het medelijden van het door zooveel wreedheid geërgerd gemoed.

Ook is in de prediking veel roerends te teekenen en af te schilderen, want wat voor oogen is leent zich vanzelf tot vertolking in het hartaangrijpend, ziel en zinnen meesleepend woord.

En zoo dreigt het Kruis veruitwendigd te worden, in den Man van smarten de martelaar op den voorgrond te treden.

En toch moet die aandrift getemperd, moet aan dien zinlijken trek weerstand geboden.

Hoor maar wat de Heere u toeroept.

Het komt ten leste op het diepste aan, niet op wat voor oogen was, maar op wat geen oog bespied heeft.

Het diepste lijden was: *de arbeid zijner ziel.*

——

Het kost uw ziel inspanning om in dien *arbeid der ziele* van uw Jezus in te dringen.

Mysterie stapelt zich hier op mysterie!

Wat was, wat is Jezus' ziel?

Reeds stuit ge op een raadsel, zoo dikwijls ge aan uw eigen ziel denkt. Waar is die? Zeer zeker *in* u; maar ontleed uw wezen en ge vindt ze niet. Ze schuilt, om alleen haar werkingen u te toonen. Ook voelt ge uw ziel in u. Maar zelve blijft ze u een mysterie. Eens scheidt ze uit den aardschen tabernakel, maar hoe en waar ze dan zijn en bestaan zal, gist ge niet. En nog minder verstaat ge het, hoe ze daarna weer met uw lichaam zal hereenigd worden.

En al ziet ge van die latere raadselen ook af, nu reeds in het heden blijft uw ziel een raadsel voor uzelven. Wat is uw ik in onderscheiding van uw ziel? Uw ik is iets anders dan uw ziel, want ge spreekt van: *mijn ziel*, en gij zijt het die *ziel* én *lichaam* bezit. Het een gaat dus in het ander niet op. Uw *ik* is van uw *ziel* onderscheiden. Maar hoe, en in hoeverre, en waardoor? Altegader nieuwe raadselen, nieuwe vragen, altoos weer opkomend uit het ondoorgrondelijk mysterie van uw eigen wonderbaar wezen.

En nu bij Jezus.

Zijns ook was een menschelijke ziel. Hierop mag niets afgedongen. Maar die ziel bij Jezus is nog veel meer dan bij ons van zijn innerlijk *ik* onderscheiden. Haast zoudt ge zeggen, voor hem was de ziel een natuurlijk gewaad, dat het Goddelijk *ik* aantoog.

Hij was en bleef God, en nochtans sprak zijn ik ons toe uit het voorportaal van een ziel aan onze ziel gelijk.

Een nog dieper zin en ondoorzoekelijk mysterie!

——

En in die ziel heeft uw Jezus geleden, gezworgd, gearbeid. Ook wel in zijn lichaam, want hij leed naar zijn volle menschheid. Maar dieper, banger toch nog in zijn ziel. In die ziel was de eigenlijke spanning. Daarin is doodende benauwdheid doorworsteld. In die ziel was de oorzakelijke arbeid, waarvan het lijden naar het lichaam slechts de uitstralende nawerking gaf te aanschouwen.

Mij dorst, was hard, maar ge gevoelt het, met dat andere: »Mijn God, mijn God, waarom hebt Gij mij verlaten?" was dat klagend roepen om een druppel vocht, die zijn tong mocht verkoelen, ook zelfs van verre niet te vergelijken.

Jezus leed voor het oog, zoodat ieder het zag, want de kruisdood was een schrikkelijke dood, en het gevoel voor pijn moet in uw Jezus voorbeeldeloos teeder zijn geweest.

En toch doodelijke pijn is ook door andere menschenkinderen, is door meer dan één martelaar zelfs onder veel wreeder marteling geleden.

Maar wat niemand als uw Jezus leed, was de diep doorvlijmende, de doodelijk wondende smart zijner ziel.

Daardoor, door dien *arbeid der ziel* is Golgotha ganschelijk eenig. Nooit door ander lijden geëvenaard. Voor geen vergelijking met ons bitterst lijden ooit vatbaar.

En deswege kwam om dat lijden der ziel de alles te boven gaande glorie.

Om den arbeid zijner ziel zal hij het zien en verzadigd worden, zal hij en hij alleen de velen rechtvaardigen, en zal Ik hem een deel van velen geven, dat hij de machtigen uitdeele als een roof.

En dat alles alleen om dat één, omdat zijn ziel den ontzettenden arbeid doorworsteld heeft.

——

Bij den martelaar is dit heel anders. Diens ziel jubelt en triomfeert nog, als reeds de zengende vlammen tegen het lijf opslaan, en de rook hem wil verstikken. Lichamelijk is zijn lijden hard, maar zijn ziel geniet. Hoe menig zong niet op het schavot nog een lofpsalm.

En daarom lag er achter den brandstapel geen Gethsemané. Dat Gethsemané heeft alleen uw Jezus gekend. En in dat Gethsémané heeft hij geklaagd, niet over de dreigende smart van het lichaam, maar over zijn ziel, over den weedom die zijn hart brak. *Mijn ziel is geheel bedroefd tot der dood toe.*

En in die worsteling der ziel, daarbij zag hij naar hulp van zijn jongeren uit. »Kunt gij niet één ure met mij waken?" En in die zielsangste drong het bloed hem uit de poriën. En in dien arbeid, dien doodelijken arbeid der ziel, heeft God hem ondersteund met zijn heiligen engel.

Hier ligt dus iets veel ontzettenders achter.

Of hoe zou, waar de mensch die een martelaarsdood tegengaat, enkel door genade, zelfs alle vreeze des doods te boven komt, ja zelfs de held op het slagveld, soms het uitschreeuwend van moed en geestdrift, den dood in de kaken loopt, hoe zou daar uw Jezus zwakkelijk te kort zijn geschoten, om het sterven, om het pijnlijk sterven aan te durven, hij die de kroon reeds zag, die hem tegenblonk, en wist dat de geopende arm des Vaders hem wachtte.

——

Neen, die *arbeid zijner ziele* was heel iets anders.

Niet als God leed hij. Naar zijn Goddelijke natuur was hij voor lijden ongenaakbaar. Maar God zijnde, leed hij in de menschelijke ziel, die hij aangenomen had; evenals gij, in de ziel van zondig ziektegif vrij, nochtans onschuldig met het gif der zondeziekte die uit de vleeschelijke zonde opkomt, in uw lichaam kunt besmet worden.

In zijn ziel was niet maar een opwelling van liefde; want liefde is geen lijden. Noch ook alleen een aandrift tot gehoorzaamheid aan den Vader, want gehoorzaam zijn maakt blij. En ook niet alleen de heldenmoed des geloofs, want heldenmoed doet jubelen.

Neen, uw Jezus had in zijn ziel met uw zonde te doen. Niet zoo, dat hij alleen aan uw zonde *dacht*, en de *intentie* had om er voor te sterven, maar zoodat hij *in zijn ziel uw zonden droeg.*

Een mysterie, het zij u toegegeven, maar dat ge daarom noch wegcijferen noch veruitwendigen moogt.

Jezus *droeg* de zonde, en zonde *dragen* is het voelen, het ondergaan, het lijden van den toorn Gods die er tegen uitgaat. *Den toorn Gods*, zooals onze Catechismus zegt, *tegen de zonde van ons gansche menschelijke geslacht.*

Niet als een optelsom, de zonde van a + b + c. Maar, omdat hij onze tweede Adam, ons tweede Verbondshoofd was, de geconcentreerde zonde van heel ons geslacht. *De* zonde als schrikkelijke kiem van *alle* zonde. Het gif op zijn sterkst. De zonde in haar helsche wezen. Van alle zonde de innerlijke demonische saamvatting. En daartegen ingaande de volstrekte toorn van Gods heilige majesteit, op zijn ziel inwerkende met dood-, eeuwigen dood-ademenden vloek.

Dat was zijn zieleangst, dat zijn doodelijke zielsbenauwing, dat het zwoegen zijner schier bezwijkende ziel, waarin hij het ten slotte voelde, niet dat hij als God van God losscheurde — dat kan in eeuwigheid niet — maar dat zijne ziel van God losbrak, en God zijn ziel losliet, en hij het voor alle duivelen en engelen uit moest klagen: *Mijn God, mijn God, waarom hebt Gij mij verlaten!* Eli, Eli, lamma sabachtani!

En dit ging door tot in den dood.

Niet een dood als het sterven van Gods kind, als in doorgang tot het eeuwige leven.

Maar een verzinken in de diepte van den eeuwigen dood, waarin alle schepsel voor eeuwig zou verzwolgen en bezweken zijn, en waaruit hij alleen op kon komen, omdat de Vader hem met zijn almachtigheid hield, en hij, zelf God, den dood te sterk was, zoodat de dood hem niet *kon* houden.

En daarom kon zijn ziel niet verkwikt worden, eer het uit was; eer in den eeuwigen dood de zonde der wereld die hij droeg, weer van hem gleed.

En toen was zijn ziel vrij.

En toen zag hij het aan den arbeid zijner ziel, wat heerlijkheid verworven, wat buit gewonnen was, wat glans zonder eind hem tegenstraalde.

Het lijden des lichaams was er daarom ook wel. En ook dat was naamloos. Maar toch in dat lijden, door het vergieten van zijn bloed, kon alleen de *arbeid zijner ziel* de reddende waardij instorten.

Wat Jezus in *de ziel* leed ging het diepst.

Register op E VOTO.

Er is een *naam-, zaak-* en *tekst*register op de vier Deelen van *E Voto* in gereedheid gebracht, dat voor de premie-inteekenaren op dit werk verkrijgbaar wordt gesteld tegen den prijs van *vijf en zeventig cents.* Voor de overige koopers van *E Voto* tegen den prijs van *een gulden vijf en twintig cents.*

Premie-inteekenaren op *E Voto*, die dit Register in hun bezit wenschen te hebben, worden hiermede uitgenoodigd bij de abonnementsgelden voor de *Heraut* in Januari *vijf en zeventig cents* extra te voegen, of *f* 0.75 in postwissel te zenden.

Zij, voor wie dit opeens te veel mocht zijn, kunnen volstaan met in Januari 1897, in April 1897 en in Juli 1897 telkens bij het abonnementsgeld *vijf en twintig cents* over te maken.

Aan alle premie-inteekenaren, tevens abonnenten, die hieraan voldoen, zal bedoeld Register, zoodra het van de pers komt, en de *vijf en zeventig cents* afbetaald zijn, franco aan huis worden toegezonden.

P. S. Nog slechts 450 van de 1500 inteekenaren op *E Voto* hebben dusver zich aangemeld.

Zij men zoo goed, zich spoedig op te geven. Anders worden er te weinig exemplaren gedrukt en kan men naderhand er geen meer krijgen.

Amsterdam, 19 Maart 1897.

Kerkelijk en civiel.

We mochten tot onze blijdschap ontwaren, dat ons artikel over Oud-Beierland, wat de losmaking uit het kerkverband betrof, in breeden kring instemming had gevonden.

Het kerkverband altoos ondergeschikt aan de Belijdenis, maar ook die Belijdenis niet als stuk papier op zichzelf genomen, of ter beoordeeling aan het individu gelaten, maar die Belijdenis genomen als de Belijdenis der kerken in het gemeen. Diensvolgens scheurmaker of schismatiek een iegelijk, die zich afscheidt zonder in het kerkverband zelf alle wettelijke wegen te hebben afgeloopen, om waarheid over onwaarheid te doen triomfeeren.

Hieraan moet scherp vastgehouden.

Scheurmakerij is een ernstige *zonde*, waar geen onzer uit gemoedelijkheid overheen mag loopen. En al wie zegt: »Och, had die broederen maar stil laten uitgaan. Wat hinderde dat u? In rechten had hier niet moeten gehandeld worden", verraadt hierdoor, dat het gemeene belang der kerk van Christus hem niet klaar en duidelijk genoeg voor oogen staat.

Natuurlijk laten we de motieven waaruit de procedure voortkwam geheel in het midden. We kennen die motieven niet, en zullen ze niet beoordeelen. We verklaren dus evenmin, dat de motieven van wie in proces gingen zuiverder waren dan de motieven van hen die het proces wilden tegenhouden.

Alleen dit spreken we uit, en handhaven we ook nu, dat het *niet* toelaten van *scheurmakerij*, d. i. van losmaking en afscheiding, tenzij eerst de wettige kerkelijke weg ten einde toe zij afgeloopen, naar den eisch der Gereformeerde beginselen is; en dat omgekeerd het maar stil gaan laten van *scheurmakerij*, het recht der kerk te na komt, gemis aan ernstige liefde voor de broederen verraadt, en strijdt met de Gereformeerde belijdenis.

In geen geval kan er nu het proces eenmaal loopt, sprake van zijn, om het nu op te geven.

Over geld of goed ging het hier niet.

Het geding loopt hier over een pand, waaraan meer schuld dan waarde kleeft, maar in dat pand schuilt een *recht*, en voor dat recht is men opgekomen.

Een recht niet van *mijn* en *dijn*; maar een recht om te beschikken over de hoedanigheid en den naam van kerk van Christus.

Toch wenschen we hieraan nog iets toe te voegen, wat een vorig maal, om der kortheidswille, niet opeens af te handelen viel

Stel toch, een kerkeraad acht dat het kerkverband, waarin zijn kerk staat, ophield een *ware* kerk te zijn, en omsloeg in een *valsche* kerk, zoodat hij drang en plicht gevoelde, zijn kerk er uit los te maken; stel dat zulk een kerkeraad hierbij den wettigen weg aliep, zijn grieven en bedenkingen formuleerde, aantoonde, hoe zij steunen op de Drie Formulieren van eenigheid, bij de Classis redres zocht, dit niet vindende bij de Prov. Synode ging, en ten leste het oordeel inriep van de Generale Synode, en ook hier werd afgewezen, hoe zou alsdan de zaak staan?

Wijzen dan de Drie Formulieren het uit?

Ja en neen!

Neen, als ge waant, dat elke afwijking van de Drie Formulieren losmaking wettigen zou.

Ja, zoo ge bedoelt, dat de Drie Formulieren zelve aanwijzen, waar ten deze de laatste beslissing ligt.

Immers de Formulieren zelve betuigen klaarlijk, dat zij niet in zich zelve rusten, noch rusten willen, maar rusten op Gods Woord, naar het gemeen akkoord der kerken.

In het groote geding met de Remonstranten werd daarom van meet af vastgesteld, dat, waar zij tegen de Formulieren opkwamen, het recht erkend werd, om over de Formulieren heen, op Gods Woord te pleiten.

Niet één Gereformeerde die dit ontkennen zal.

Maar dan is er tweeërlei mogelijk. Of dat de kerken saam in wettige Synode de bedenkingen van zulke een klagenden kerkeraad beamen, ook door haar Belijdenis dienovereenkomstig te wijzigen; of wel dat zij den kerkeraad in het ongelijk stellen, en staande houden, dat Gods Woord alzoo en niet anders leert.

Alsdan heeft zulk een kerkeraad derhalve te overwegen, of hij zijn inzicht voor beter zal achten dan het inzicht van alle de andere kerken, of wel oordeelen zal, dat de waarschijnlijkheid er voor pleit, dat alle de overige kerken saam beter inzicht in de Schrift hebben, dan hij alleen.

Bij ondergeschikte kleine zaken moge dit anders zijn; bij groote, gewichtige quaesties daarentegen (en daarover alleen loopt het, als er van uittreding sprake is), die levensquaesties voor heel de kerk zijn, geldt het vermoeden, dat er meer licht en beter inzicht zal zijn bij honderden dienaren en duizenden opzieners, dan bij één dienaar en drie ouderlingen.

Toch geven we toe, dat in het afgetrokkene de mogelijkheid bestaat, dat allen de grondwaarheden des Christendoms (en daarom alleen scheidt men) verloochend hebben, zoodat slechts één enkele kerkeraad stand hield.

Het is wel *bijna* ondenkbaar, maar in het afgetrokkene kan de mogelijkheid niet ontkend worden.

En ook, dit stemmen we volkomen toe, dan zou zulk een kerkeraad desnoods tegenover allen moeten staan, en zich losmaken.

Maar dit juist zal haar dan ook steeds te staan komen op het verlies van haar stoffelijke bezittingen.

Dat doet er dan niet toe, want wie zulk een strijd aanbindt, heeft er dat voor over, en ziet met blijdschap de berooving zijner goederen aan. Maar het feit valt kwalijk te betwijfelen.

In zulk een geval toch zou de burgerlijke rechter moeten gaan beoordeelen, of de klagende kerkeraad of wel de zich verzettende kerken in het gemeen, juist uit Gods Woord geoordeeld hadden.

En dit is ondenkbaar.

Zoolang het geschil loopt over de stellige uitspraken der Formulieren ware dit nog aan te nemen, met name zoo het liep over de Dordsche leerregelen, waarin niet alleen staat wat men belijdt, maar ook wat de kerken verwerpen.

Stond het nu zoo, dat óf de kerkeraad die klaagde bewees dat de kerken in het gemeen handhaafden wat deze Leerregelen met zoovele woorden verwerpen, óf wel dat de kerkeraad weigerde te belijden, wat de Leerregelen stellig voorschrijven dat te belijden is, dan kon de rechter, mits de verklaringen over en weer dezelfde waren, nog beslissen, dat wie zich aan de Formulieren houdt recht op het goed heeft, en dat wie verwerpt wat in de Formulieren staat, dat recht verloor.

Maar tot zulk oordeel is de burgerlijke rechter ganschelijk onbekwaam, zoo het geschil loopt over wat in de Formulieren *niet* duidelijk en scherp geformuleerd is, of ook door partijen niet onder stellingen is gebracht die aan den letterlijken inhoud der Formulieren kunnen getoetst worden.

En in geen geval kan de burgerlijke rechter zich hierin ook maar van verre mengen, zoo het geschil over die Formulieren zelve gaat loopen, en door de kerken gevoerd wordt op grond van Gods Woord.

De burgerlijke rechter kan niet gaan exegetiseeren en dogmatiseeren.

Tijdens de Doleantie ware zulk een beslissing nog mogelijk geweest, omdat toen het geding liep over die principieele waarheden, die in alle drie de Formulieren breed, omstandig en scherp geformuleerd zijn.

Maar zelfs toen heeft de burgerlijke rechter zich hier niet mede ingelaten, en kortweg op de statuten gevonnist.

Waar dit nu reeds geschied is, waar andere uitspraak mogelijk ware geweest, spreekt het vanzelf, dat er van een zich mengen van den burgerlijken rechter in dogmatische geschillen nooit of nimmer sprake kan zijn, als het loopt over verschillen, die *niet* uit de Formulieren zijn duidelijk te maken, die niet eens geformuleerd zijn, en op geen enkele meerdere kerkelijke vergadering in behandeling zijn geweest.

Een poging om aan deze moeilijkheid tegemoet te komen, is, zoover ons bekend, alleen gewaagd in de Vrije Schotsche Kerk.

Deze toch heeft bepaald in haar statuten dat, indien bij verloop van tijd eenig deel eener plaatselijke gemeente kon aantoonen, dat de plaatselijke kerk was afgeweken van de grondstellingen die de Vrije Schotsche Kerk bij haar optreden aannam, zulk een deel zou kunnen uittreden, op voorwaarde, dat zoo dat deel de meerderheid was, het kerkelijke goed haar zou zijn, en zij aan de anderen zou hebben uit te keeren een som van evenredige schadevergoeding. En omgekeerd, dat zoo dat deel minderheid was, de meerderheid het goed zou behouden, en evenredige schadevergoeding zou hebben uit te betalen aan de uittredenden.

En zeer zeker dit is een oplossing, maar toch een oplossing, die niet licht navolging zal vinden.

Op die wijs toch, erkent de kerk zelve in haar statuut, niet alleen de mogelijkheid dat de minderheid afgn van haar belijdenis, maar ook dat in zulk een geval de kerk aan de loochenaars der belijdenis zou verblijven, en dat de getrouwen zich met een som gelds zouden moeten laten afkoopen.

Dit nu mag een kerk niet in haar statuut erkennen. Dit is zichzelve verloochenen.

We kunnen dan ook tot geen ander resultaat komen, dan dat de burgerlijke rechter alleen in geval klaar en duidelijk verwerping en tegenspraak van de geoctrooieerde Belijdenis, in den weg door de Kerkenordening aangewezen, voldoend bewezen is, zich met het leerstellig geschil zou kunnen inlaten; en dat hij, waar óf het geschil niet in een wettelijken weg verliep, noch ook klaar in dien weg bewezen is, óf ook waar het geschil over de Formulieren heen in appèl op Gods Woord ging, niet anders kan doen, dan formeel naar het statuut oordeelen; natuurlijk met recht om de geldigheid van haar statuut zelf te beoordeelen; en dat na deze uitspraak de lijdende partij, ook al heeft ze de waarheid der Schrift op haar hand, niet anders kan doen, dan hierin berusten, en zich ook door dit verlies van tijdelijk goed, in de nieuwe energie waartoe dit prikkelt, te sterken heeft in haar heilige roeping om voor de waarheid Gods op te komen en die kerkelijk te handhaven.

Dien weg hebben we zelven betreden.

We hebben ons recht verweerd, en zulks met groote opoffering. Maar toen het ons door den burgerlijken rechter ontzegd is, hebben we heel het land door ook berust, en voorts voldoende offers gebracht, om nieuw te bouwen en ons zelfstandig in te richten.

Wijze van werken.

De vraag of een Synode Generaal beter doet met *in pleno*, of in *delegatie*, den *voorbereidenden* arbeid te verrichten, houdt begrijpelijker wijze nog steeds de aandacht bezig.

Ds. Littooy erkent wel dat het *in pleno* niet te best marcheert, maar huivert toch nog om aan *preparatoire delegatie*, om het wezen der zaak nu eens in twee barbaarsche woorden uit te drukken, zijn volle instemming te gunnen.

Ds. De Haas daarentegen in zijn *Geref. Volksblad* heeft zijn keuze gedaan. Hij brak met het *in pleno* als onprofijtelijk, en koos voor *delegatie* als alleen ten doel leidende.

Hij zei er o. m. dit van.

Naar onze bescheiden meening worden door commissorialen arbeid de zaken helderder, grondiger, zaakrijker en beknopter behandeld, en is er betere leiddraad in de Synode tot bespreking der punten. Ook wordt men niet zoo licht verleid op bijwegen af te dwalen óf van een bijzaak eene hoofdzaak te maken, maar vooral, wanneer eene Commissie de zaken goed heeft aangepakt en bondig ineengezet, valt veel meer het rechte en juiste licht op alles.

Tijd wordt bespaard. De vergaderingen worden niet onnoodig verlengd. De zaken vaak beter en grondiger behandeld. De taak des voorzitters veel vergemakkelijkt, en ook die der scribae, vooral wanneer alles moet worden opgeteekend, gelijk vroeger. Ziehier enkele voordeelen, die o. i. niet moeilijk zijn aan te wijzen.

Voordeelen, die nog grooter zouden zijn, als de gedachte, door Prof. Dr. A. Kuyper uitgesproken, gevolgd werd n. l.: door de Synode, zoodra als zij geconstitueerd was, een paar dagen uiteen te doen gaan, dus, na aanwijzing van de Commissien, eerst al de onder rubrieken gebrachte punten te doen onderzoeken, om dan, als de rapporten gereed waren, de vergaderingen der Synode voort te zetten.

Een prachtig voorstel.

Een voorstel, zoo wij gelooven, voor de kerken alleraanbevelenswaardig.

Mochten we ten deze een wenk voor de discussie geven, dan zou het deze zijn: »Wat toch niet drie vragen dooreen.

Er *zijn* hier drie vragen:

De eerste is: Als een vergadering bestaande uit 40 bezitters van keurstemmen en 20 bezitters van raadstemmen, in korten tijd over tallooze vragen van ingewikkelden aard te beslissen heeft, is het dan mogelijk deugdelijk en goed werk te leveren, als ge de zaken in volle vergadering onvoorbereid aan de orde stelt; of wel is het de gebiedende eisch, dat de groote breede vergadering aan een delegatie opdrage de zaak voorloopig te onderzoeken, en er *in pleno* over te rapporteeeren, onder voorstelling van bepaalde conclusiën?

De tweede vraag is: Zijn de kerken wel in de Kerkeraden, wel in de Classen en wel in de Provinciale Synoden, zoodat deze namens de kerken voorstellen kunnen doen, maar zijn de kerken niet in de Generale Synode, zoodat wat hier wordt voorgesteld niet namens de kerken in behandeling komt?

En de derde vraag is deze: Indien de kerken op Generale Synoden voorbereiding van het te behandelen punt noodig hebben, om de beraadslaging in pleno goed en deugdelijk te laten loopen, is het dan zaak deze voorbereiding in hoofdzaak aan keurstembroeders op te dragen, of staat het dan formeel gelijk of in zulke delegatiën broederen met keurstemmen of broederen met raadstemmen zitten?

Deze drie vragen nu moeten o. i. afzonderlijk en in goede orde besproken worden, en ook onzerzijds nemen we, waar het pas geeft, gaarne aan de discussie deel.

Ook aan de bespreking der laatste vraag.

We zouden dit niet doen, indien onze hoofdredacteur uitsluitend als raadstembezitter op een Synode-Generaal kon verschijnen, maar daar hij zoowel kan worden opgeroepen om met keurstem als om met raadstem te verschijnen, is er geen reden om ons buiten het debat te houden.

Verkiezing in het kerkelijke.

I.

Van zijn optreden af heeft de *Heraut* zich steeds uitgesproken voor een meerder zeggenschap der leden van Christus' kerk, bij de verkiezing van de Opzieners en Armverzorgers.

We hebben dit punt niet te scherp noch te ontijdig aangedrongen, omdat de veel ernstiger vraag van den welstand van het lichaam der kerken en haar inverbandstelling voorging; maar nu de kerken, én wat haar bestaanswijze én wat haar onderling verband betreft, allengs op geëffende paden komen, dient ook de »Verkiezing in het kerkelijke" weer ter sprake te worden gebracht.

Reeds op de Synode te Middelburg was meer dan één verzoekschrift desaangaande ingekomen. En vooral, nu men van andere zijde weer de oude strijdvraag van »vaste ouderlingen" opwierp — een wolk die gelukkig reeds neigt tot overdrijven — blijkt wel, dat op gansch natuurlijke wijze de aandacht der kerken zich ook op het gewichtig vraagstuk van de ambtelijke verkiezing richten gaat.

Voor het geldende recht kan men ten deze natuurlijk niet anders verwijzen dan naar de Dordsche Kerkenordening in Art. 4, 22, 24, coll. 5.

Toch is het niet de Kerkenordening die ons de ongekrenkte Gereformeerde beginselen ten deze doet kennen.

De nog altoos geldende Kerkenordening is in meer dan één opzicht een kind van haar tijd geweest, op meer dan één punt vrucht van compromis, en beheerscht volstrekt niet alleen door den eisch der beginselen, maar óók door den nood der tijden.

Reeds deswege is critiek uit de beginselen op zulk een Kerkenordening even noodzakelijk als geoorloofd, en is de vraag niet te onderdrukken, of de omstandigheden en gelegenheden, die destijds tot zulk een regeling noopten, niet genoegzame wijzigingen ondergingen, om ons thans op wijziging der Kerkenordening te doen aandringen.

Het Gereformeerde beginsel waarvan ten deze moet worden uitgegaan is gelukkig niet in geschil.

In de beste tijden van het Calvinisme zijn alle gezaghebbende schrijvers het er over eens, dat de macht om de personen aan te wijzen, op wie Christus het ambt zal leggen of doen leggen, berust bij *de Kerk in haar geheel.*

Niet bij de Overheid.

Ook niet bij den heer eener heerlijkheid.

Noch ook in de kerk bij eenig bisschop of bij eenigen paus.

Neen, maar bij *de kerk zelve*, te verstaan als het ingestelde lichaam van de geloovigen, of ook waar dit lichaam nog niet ingesteld is, te verstaan als de bijeenvergadering van de geloovigen ter plaatse.

Welke schrijvers ge hiervoor ook naslaat, altoos is dit het uitgangspunt, dat ze én tegenover Rome, én tegenover de Remonstranten, én tegenover de Erastianen met klem en kracht verdedigen.

Niet de souverein des lands, en ook niet de heer ter plaatse, en evenmin de man te Rome, maar de plaatselijke kerk zelve heeft macht en roeping, niet om het *ambt* te schenken, noch ook om met *macht* te bekleeden, maar wel om de personen voor het ambt aan te wijzen.

Deze aangewezen personen ontvangen dan het ambt van Christus, en Christus legt de ambtelijke macht op hen door middel van zijn ambtsdragers, hetzij daar ter plaatse, hetzij als er ter plaatse nog geen ambtsdragers zijn, door ambtsdragers van elders.

Scherp worden dus altoos deze twee uitgehouden: De *aanwijzing* van de personen voor het ambt is niets dan aanwijzing. Het *ambt* komt van den Koning der kerk.

Hiermede in overeenstemming zegt dan ook Art. 31 onzer Belijdenis, dat Dienaren des Woords, Ouderlingen en Diakenen behooren verkozen te worden »*door wettelijke verkiezing der kerk.*"

En evenzoo wordt in het Formulier van bevestiging gevraagd, of men bekent wettelijk door *de gemeente* en mitsdien van God zelven geroepen te zijn. Een uitdrukking waarin de verwisseling van het woord *kerk* met dat van *gemeente* klaarlijk aanduidt, dat niet bedoeld is een roeping van de kerk